

Д. В. Осадчук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

А. В. Зорницький

Запозичення з їдиш у сучасній англійській мові

Лексична система англійської мови є гнучкою і спроможною до адаптації в умовах постійного виникнення нових понять і необхідності їх лексичної фіксації. Як свідчить історія її розвитку, вона досить сприйнятлива до іноземних запозичень і в значній мірі складається із асимільованих неологізмів. Однак при цьому недостатньо вивченими є ті слова та вирази в складі сучасної англійської мови, які були запозичені з менш престижних та розвинених мов, особливо якщо останні на сьогоднішній день продовжують існувати здебільшого в поствернакулярній якості, тобто функціонують як мови повсякденного спілкування, якими користується порівняно незначна кількість мовців. Однією з таких мов є мова їдиш, яка ввібрала в себе вікову історію, культуру і мудрість єврейського народу та зробила свій внесок у розвиток сучасної англійської мови в її британському та американському варіантах.

На думку переважної більшості лінгвістів, запозичення – це слово (словосполучення, морфема, конструкція), яке перенесене з однієї мови в іншу, а також сам процес перенесення такого слова. Запозичення з'являються в результаті міжмовних і міжкультурних контактів: в процесі торгівлі, встановлення дипломатичних відносин тощо. Серед запозичень можна виділити: слова, які повністю засвоєні мовою (напр., тюркське слово *олівець* в сучасній українській мові); слова, які не повністю засвоєні мовою (напр., французьке слово *метро*); та слова-кальки, які утворені за допомогою перекладу іноземного слова по частинах [3]. Запозиченням називають також один зі шляхів збагачення словникового складу мови (І.О.Бодуен де Куртене (1920), Л.Блумфільд (1914), Е.Хауген (1953), Л.А.Булаховський (1948))[7].

Єврейський народ здавна населяв різні країни Європи. Однією з таких країн була й Велика Британія, куди євреї нерідко

емігрувати, рятуючись від тоталітарних режимів, війн або зневажливого ставлення в інших європейських країнах. В Британії євреї селилися переважно в лондонському Іст-Енді, де проживали переважно робітники та низи суспільства, але їхні нащадки поступово переселялися до передмість [2].

В кінці 19-го і в 20-му столітті в пошуках нового життя та багатства ашкеназькі євреї з тодішньої Російської імперії, а також із Великобританії масово емігрували в Північну та Південну Америку. Утворені там єврейські громади ще тривалий час користувалися мовою їдиш, включаючи в неї, відповідно, елементи англійської, іспанської, португальської [6]. Прийшовши у США в 1880-х рр. разом з єврейськими емігрантами, їдиш процвітав на американській землі протягом 40 років в якості головної мови побуту, а подекуди й міжетнічного спілкування. Діяльність євреїв у сфері культури знайшла широке поширення в поезії, белетристиці, драматургії, журналістиці, науці [8, 217-220 с.]. До кінця 20-го століття мовна асиміляція в єврейському середовищі в усіх країнах проживання ашкеназьких євреїв призвела до втрати їдишу як розмовної мови, проте велика кількість ново єврейських слів та виразів асимілювалися й стала функціонувати в сленгу, жартах, розмовній мові, а також у масовій культурі – телесеріалах, фільмах, шоу тощо. Їдиш поширився в Північній Америці і ряді країн Латинської Америки, виникли центри їдиш в Англії. Розвиток преси, театру, системи світської освіти, дослідницьких інститутів призвело до різноманітного використання мови їдиш [6].

Отже, передумовами появи запозичень з їдиш в англійській мові було масове проживання єврейської діаспори у Великій Британії та США. До найголовніших **екстралінгвальних** (зовнішніх) причин появи в англійській мові запозичень з їдиш можна віднести тісний побутовий контакт між місцевим англومовним населенням та єврейськими емігрантами, а також потребу в співпраці для розв'язання відповідних політичних, економічних та соціальних питань. Основною власне **лінгвальною** (внутрішньою) причиною запозичень була об'єктивна потреба в появі слів, які мали позначати нові питомо «єврейські» поняття, для експлікації яких у мові не існувало відповідних лексем, оскільки ці поняття з'являлися разом із

єврейськими імігрантами (наприклад: *rabbi* – ‘поважна духовна особа’, *shul* – ‘синагога’, *goy* – ‘людина неєврейської національності’, *schiksa* – ‘(молода та приваблива) дівчина-неєврейка’, *kosher* – ‘чистий, правильний, "кошерний"', *matsa* – ‘маца, прісний хлібець, який випікають на Песах’). Вищезазначені причини могли впливати на англо-єврейські мовні контакти окремо або в комплексі, причому в останньому випадку виникали надзвичайно специфічні слова-гібриди. Наприклад, внаслідок додавання до англійського *all right* – ‘все гаразд’ слов’янського за походженням суфікса з їдиш *-nik* виникло нове слово *olrigtnik* – ‘особа, яка досягла багатства та статку, і нав’язливо це демонструє’ [4, 7-8].

Іноді одне запозичене слово з їдиш, на противагу словосполученню, або й навіть реченню на англійській мові, вміщувало собою цілу думку, ставлення до певного явища, предмету або особи, наприклад: *fress* – означає безсоромно зачихатися їдою за столом, коли *ess* означає на їдиш ‘їсти’). На англійській мові це б звучало приблизно так: ‘*To stuff oneself greedily (obscenely) with food*’, *shikker* – запійний алкоголік, пропаша людина, *krechzt* – гучне важке зітхання, яке вміщує в собі вселюдське горе і поневірвання минулого, теперішнього і майбутнього, *brutchen* – той, хто постійно скаржиться і завжди всім незадоволений, *behaimeh* – означає тварину на їдиш і використовується в принизливому значенні до людей, яким бракує вихованості, розумового розвитку, коректності та витонченості в поведінці [1, 134-144]. На цих прикладах вже можна побачити, що запозичення носили дещо комічний, насмішкуватий ефект, принизливий відтінок, і подібних однослівних аналогів в англійській мові не було. Зустрічаються також запозичення з їдиш, що стають омонімами для вже існуючих англійських слів. Разом з цим, їх одночасне вживання у реченні призводить до виникнення каламбуру і комічного ефекту. Наприклад: англійське *get*, що означає дістати, отримати, і запозичення з їдиш *get*, що означає єврейське релігійне розлучення. Разом ці слова утворюють вираз ‘*to get a get*’, що буде означати ‘дістати (отримати) розлучення’. Найбільше подібних запозичень з’явилося в американському варіанті англійської мови. Вони широко застосовувались в побуті як сленг і жарт.

В контексті екстралінгвальних причин появи запозичень важливу роль зазвичай відіграє людський фактор. Завдяки своїй цілеспрямованості, євреї досягли визначних економічних успіхів, особливо в США. Вони почали займати ключові посади, вести успішний бізнес, досягати висот у кар'єрі. Їхні успіхи стали об'єктом наслідування, і мова їдиш та похідний від неї єврейсько-американський сленг стали більш шанованими в суспільстві, а вживання окремих слів єврейського походження почало розглядатися як прояв дружнього ставлення або ж ознака приналежності до певних суспільних кіл. Цю думку опосередковано підтримує соціолог Р. Берлінг, який приводить чотири головні причини широкого сприйняття "чорного" сленгу білими американцями, причому їх, на нашу думку, можна з успіхом залучити й для опису «єврейських» сленгізмів у англійській мові США:

- новизна словникового запасу привертає нових користувачів, незалежно від їх етнічного походження, вони приймають його як будь-який інший сленг;
- деякі користувачі просто не усвідомлюють, що це, можливо, єврейський сленг;
- деякому з мовців імпонує само ідентифікація з вуличним стилем життя у великому місті, з його етнічним різнобар'ям;
- людям властиво переймати нові вирази і мовлення від людей, яких вони люблять чи поважають незалежно від їх расової або етнічної приналежності, якщо ці люди вважаються друзями, партнерами або знаменитостями [5, 220-221].

Оскільки в уявленні оточуючих євреї зазвичай постають як заможні люди, єврейські слова, які перш за все підхопили американці, були пов'язані з грошима та меркантильними інтересами: *gelt* (1821) – 'гроші' (це, фактично, одне з перших єврейських слів в англійській мові, яке поет епохи Реформації Джон Скелетон використовував уже в 1529 р.); *finif* – 'п'ятидоларова банкнота' (1901)[10,221].

З іншого боку, дехто з євреї викликав обурення в англійців та американців з огляду на релігійно детерміновану специфіку своєї поведінки або ж загальний стиль життя (лихварство, неосвіченість тощо). Крім того, певна частина громадян будь-якої країни хворобливо реагує на зростання притоку емігрантів та ті

соціальні проблеми, які він спричиняє. З огляду на це, до словника потрапили такі лексеми як *kike* – ‘забобонний та неосвічений єврейський емігрант із Росії або Східної Європи’ (1904), *mosky* (від *makeh* – ‘язва’, ‘нарив’)(1893) [10, 221].

Важливо також пам’ятати про те, що для більшості американців їдиш звучав досить підозріло: він був своєрідним «секретним кодом», яким володіли емігранти і який було складно зрозуміти пересічному громадянину Великобританії або США. Разом з тим, англомовне населення також не завжди прагнуло називати речі своїми іменами, використовуючи евфемізми для позначення, наприклад, назв деяких частин тіла, фізіологічних функцій організму, імен, які зазвичай не прийнято згадувати вголос. З огляду на певну міру тотожності функцій, запозичення з їдиш стали на місце деяких евфемізмів або вульгаризмів, позначаючи щось неприємне, непристойне. А оскільки для американців слова з їдиш звучали дещо комічно, вони швидко розповсюджувалися з огляду на відсутність притаманної евфемізмам манірності та широкі можливості для жартівливого використання. Наприклад, слово *shmuk*, яке в їдиш вживалося в значенні ‘прикраса’, в американському слензі почало позначати чоловічі геніталії. Слово *schwarze* – ‘чорний’, американці почали вживати для позначення американців африканського походження, хоча в їдиш це слово асоціювалося з ‘єврейським ортодоксом’, для якого характерний чорний колір одягу. *Schmooz* з їдиш означає пліткувати, балакати, розмовляти, *schmutz* – означає бруд, тому ‘шмуцати з ким-небудь’ могло часто замінювати значення ‘займатися брудними справами’ під виглядом звичайного виразу ‘розмовляти з ким-небудь’ [9, 221-223].

Слід сказати, що екстралінгвальні і лінгвальні причини запозичення взаємодіють, переплітаються між собою. Вони не можуть існувати окремо один від одного, тому деякі причини запозичення та їх ознаки ми можемо віднести до двох груп одночасно.

Не дивлячись на сприйняття чи несприйняття євреїв та їх культури в американському і британському суспільстві, а також відторгнення єврейською більшістю гойських законів, звичаїв та релігії, їдиш, як древня мова єврейського народу внесла свій вклад в культуру та самобутність англомовного народу та його

мову. Англійська мова збагатилася багатьма приказками і висловами, що мають єврейське походження, релігійними, кулінарними, звичасвими поняттями, які були новими в культурі і вимагали відповідної назви, а також словами, які в більшості не можна назвати однозначними через їх власне конотативне, емоційне значення або вигадане вже англомовними мовцями вже в процесі функціонування і вживання даного сленгу. Дослідити первинну етимологію слів з їдиш дуже важко, так як з'явившись в американській та британській культурі і слововживанні, вони набули вже видозміненої форми і значень і зв'язків з певними явищами в побуті. Наприклад, слово *yenta*. Словник вказує на походження від імені комічного персонажу *Yente Telebende* в нью-йоркській газеті 'Forverts'. Але відомо, що єврейське ім'я *Yente(le)* було достатньо розповсюдженим задовго до того, як 'Forverts' розповсюдилася в Нью-Йорку в 1970-ті роки [10, 223]. Більше того, слово *yenta* з їдиш означає 'пліткарка'. Цілковито очевидно чому в даній газеті з'явився такий персонаж як *Yente Telebende*. Виходячи з цього, ми можемо сказати що дві мови англійська та їдиш, співіснуючи довгий час в одному мовному середовищі, тісно переплелись лексично і семантично. Запозичення з їдиш можна виділити від іншої маси уже давно вживаних англійських слів за їх специфічним звучанням, незвичайними закінченнями, суфіксами, проте назвати їх виключно словами єврейськими, вже неможливо. Ці слова можна класифікувати, на їх основі розробляти теорії про мовну взаємодію, внутрішні зміни, які відбуваються в мовних системах внаслідок їх контакту, виникнення сленгів і діалектів, нових слів тощо. Адже коли відбувається зіткнення двох культур та мов, завжди виникає щось 'середнє', самобутнє і незвичайне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Gross David C. Yiddish Practical Dictionary [expanded edition Romanized] / David C. Gross. – New York.: Hippocrene Books, INC, 1995. – 150 с.
2. "Евреи в Англии. Изучение и материалы, 1880-1940." – ИВО, Библиотека ИВО. Нью-Йорк, 1966. С.9-39 (Еврейская иммиграция в Англию, 1881-1914). // [Електронний ресурс] / Из

истории идиш – анархизма в Англии – Режим доступа: http://www.jewniverse.ru/biher/goncharok/anarchie/3.html#_ftn1

3. Література і мова. Сучасна ілюстрована енциклопедія / [Під редакцією проф. Горкіна]. – М.: Росмен. А.П., 2006. – [Інтернет видання]

4. Лопушанський В. М. Німецькомовні лексичні запозичення у говорах Західної України: навчальний посібник [для студ. III-IV к. ф-ту романо-германської філол.] / В. М. Лопушанський, Т. Б. Пиц. – Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 2000. – 66 с. – (Дрогобицький держ. пед. у-тет ім. Івана Франка).

5. Random House Historical Dictionary of American Slang / Ed. J. E. Lighter. N. Y., 1994. Vol. 1. P. 31 // Шморгун Д. Влияние идиша на американський сленг и его отражение в словарях американського сленга. – 225 с.

6. Тольц Марк Массовая эмиграция евреев из СССР в 1970-е и ее торможение в 1980-е. Тема – Постсоветские евреи в современном мире. – [Електронний ресурс] / Марк Толь, електронний журнал Демоскоп Weekly, № 303-304, 2007. – Режим доступа: <http://www.demoscope.ru/weekly/2007/0303/tema01.php>

7. Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия Кругосвет // Раздел История и общество / Лингвистика / Энциклопедия Кругосвет, Заимствование. – [Електронний ресурс] – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/ZAIMSTVOVANIE.html?page=0,1

8. Fishman J. The Sociology of Jewish Languages from a General Sociolinguistic Point of View // The sociology of Jewish languages / Ed. J. Fishman – Leiden, 1985, p. 14 // Шморгун Д. Влияние идиша на американський сленг и его отражение в словарях американського сленга. – 225 с. – [Електронний ресурс] / Д. Шморгун, – Режим доступа: <http://www.lu.lv/materiali/studiju-centri/jsc/resursi/217-225.pdf>

9. Шморгун Д. Влияние идиша на американський сленг и его отражение в словарях американського сленга / Д. Шморгун. – Тарту. – 225 с. – [Електронний ресурс] / Д. Шморгун, – Режим доступа: <http://www.lu.lv/materiali/studiju-centri/jsc/resursi/217-225.pdf>

10. Шморгун Д. Влияние идиша на американський сленг и его отражение в словарях американського сленга / Ayto J. // The Oxford dictionary of slang. Oxford, 1999; Ayto J. Simpson J. // Oxford dictionary of modern slang. Oxford, 1992; Chapman R. L. // The dictionary of American slang. [S.l.], 1988; // Random house historical dictionary of American slang / Ed. J. E. Lighter. N. Y., 1994. Vol. 1; 1997. Vol. 2; Rosten L. // The joy of Yiddish. [S.l.], 1968. – [Електронний ресурс] / Д. Шморгун, – Режим доступу: <http://www.lu.lv/materiali/studiju-centri/jsc/resursi/217-225.pdf>

А. П. Очковська

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

М. В. Полховська

Структурні особливості перфектних конструкцій в ранньоніованглійській мові

У сучасній лінгвістиці граматична категорія перфекта, яка протягом століть зазнала найбільше змін саме в англійській мові, досі викликає найбільшу кількість суперечок серед лінгвістів. У вчених, які займаються дослідженням мови в діячності (Ф. Т. Віссер, Д. Денісон, А. І. Смирницький, Г. Фрідрен, В. Н. Ярцева) не існує єдиної думки щодо періоду зародження, кінцевого становлення перфекта та його положення в системі видо-часових форм.

Метою нашої статті є дослідити структурні особливості перфектних конструкцій в ранньоніованглійській мові. **Об'єкт** дослідження складають перфектні конструкції в ранньоніованглійській мові. **Предмет** статті – структурна будова ранньоніованглійського речення з перфектною конструкцією.

В ранньоніованглійській мові (кін. XV – поч. XVII століття) відбувається кінцеве становлення категорії перфекта: розпочинається процес включення перфекта в дієслівну парадигму та розширення системи взаємовідносин між різними категоріями дієслова. У ранньоніованглійській мові використовується дві перфектні конструкції: *to be + Participle II* та *to have + Participle II*. Конструкція *to be + Participle II* має